

STUDIU PRIVIND PERCEPȚIA SECURITĂȚII/ INSECURITĂȚII ÎN RÂNDUL CETĂȚENILOR JUDEȚULUI BRAȘOV

STUDY REGARDING THE BRAȘOV COUNTY CITIZENS' SECURITY AND INSECURITY PERCEPTION

Drd. Mariana CĂJU*

Siguranța cetățeanului este un concept care nu se raportează doar la categoria de pericole care-l pândesc, în derularea diferitelor dimensiuni ale existenței sale. El se referă, în egală măsură, la predictibilitatea și analiza unor posibile riscuri și vulnerabilități la adresa infrastructurilor și serviciilor critice vitale care deservește societatea, în general, și comunitățile urbane sau rurale, în special.

Creșterea siguranței cetățeanului se realizează prin diminuarea riscurilor și a vulnerabilităților, aspect care presupune o analiză de detaliu a riscurilor posibile și a vulnerabilităților la adresa societății, în ansamblu, a individului, în particular, a serviciilor și infrastructurilor critice vitale funcționării societății moderne și o planificare eficientă a protecției și a rezilienței acestor infrastructuri și serviciilor critice, luând în considerare interdependența lor.

În acest articol se prezintă succint demersul științific de a identifica prin chestionar social percepțiile subiective ale rezidenților județului Brașov asupra riscurilor/pericolelor ce afectează securitatea respondenților și de a evidenția prin analiză corelațională factorii economici și sociali care influențează aceste percepții.

Pentru a atinge scopul propus, s-a folosit metoda analizei pe bază de chestionar, ca instrument de culegere a datelor.

Citizen safety is a concept that relates the category of dangers that lurk it in conducting various dimensions of existence. It refers equally to the predictability and analysis of potential risks and vulnerabilities to infrastructures and critical vital services that serve society in general and urban or rural communities in particular.

Increasing citizen safety is achieved by reducing risks and vulnerabilities, something which involves a detailed analysis of potential risks and vulnerabilities to society as a whole, the individual in particular, services and critical vital infrastructure of modern society functioning and efficient planning of protection and resilience of these infrastructures and critical services, taking into account their interdependence.

This article briefly reviews the scientific approach to identify using social questionnaire Brasov county residents' subjective perceptions of the risks / hazards affecting the security of respondents and to highlight by correlational analysis the economic and social factors that influence these perceptions.

To achieve the goal, the analysis method was used based on a questionnaire as a tool for data collection.

Cuvinte-cheie: rezidenți ai județului Brașov; comunitate urbană; siguranța cetățenilor; infrastructură critică.

Keywords: Brasov county residents; urban community; citizen safety; critical infrastructure.

Metodologia cercetării

Pentru a studia dimensiunile subiective și obiective ale fenomenului securității am desfășurat o cercetare cantitativă prin metoda anchetei orale pe bază de chestionar standardizat, aplicat în județul Brașov la nivelul populației neinstituționalizate, cu

vârsta de peste 14 ani. Chestionarul a fost aplicat la nivelul județului Brașov în perioada 26 septembrie - 7 noiembrie 2014. Instrucțiunile respondenților s-a realizat pe baza următorului protocol de informare: „Acest chestionar vizează problematica riscurilor și amenințărilor la adresa dumneavoastră, ca cetățean al României și locuitor al județului Brașov. Pentru a discuta aceste aspecte, dumneavoastră ați fost ales la întâmplare, ca într-o loterie. Dacă sunteți de

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: marianacaju@yahoo.it

acord să ne răspundeți la întrebări, sperăm să nu vă răpim mai mult de 15 minute. Răspunsurile sunt anonime și nu vor fi comunicate nimănui în această formă”. Din totalul de 50 de chestionare, 30 au fost aplicate în mediul urban (municipiul Brașov) și 20 în mediul rural (10 chestionare în Sânpetru, cinci chestionare în Feldioara și cinci chestionare în Dăișoara-Ungra). Datele tehnice și rezultatele acestei cercetări vor fi detaliate în continuare.

Scopul cercetării este de a identifica percepțiile subiective ale rezidenților județului Brașov asupra riscurilor/pericolelor ce afectează securitatea respondenților și de a evidenția prin analiză corelațională factorii economici și sociali care influențează aceste percepții. Obiectivele cercetării vizează identificarea celor mai frecvent enunțate riscuri de la nivelul comunității brașovene, descrierea profilului persoanelor din comunitatea brașoveană vulnerabile la riscuri și analiza corelațională a interdependenței tipurilor de riscuri percepute.

Folosind ca instrument de culegere a datelor, chestionarul, prin această cercetare mi-am propus să analizez problematica securității pe dimensiunile clasice promovate de Școala de la Copenhaga: economic, politic, social, militar și ecologic.

Pe baza dimensiunilor și subdimensiunilor stabilite prin operaționalizarea problematicii securității a fost elaborat un chestionar cu 13 întrebări (dintre care cinci de identificare și opt de măsurare a percepției riscurilor). Subiecții au fost identificați prin întrebări închise vizând variabilele: mediu de rezidență, gen, vârstă, nivel de educație și status ocupațional. Măsurarea percepției riscurilor s-a realizat prin opt întrebări reprezentând scale ordinale cu patru niveluri (de la foarte interesat până la deloc interesat; de la foarte mulțumit până la deloc mulțumit, de la foarte grave la deloc grave, de la în foarte mare măsură la deloc; de la foarte mult la deloc). Întrebările de identificare reprezintă scale nominale de măsurare. Analiza percepției riscurilor s-a orientat spre aspecte ce țin de: interesul pentru știri din anumite domenii, satisfacția generală a vieții, satisfacția vieții pe domenii, ierarhizarea după gravitatea problemelor publice de pe agenda cetățeanului, ierarhizarea după gravitatea problemelor publice ce afectează viața personală a cetățeanului, evaluarea eficienței administrative în ameliorarea riscurilor, evaluarea impactului neameliorării anumitor riscuri asupra

vieții persoanele a cetățeanului, evaluarea contextuală a stării de siguranță a cetățeanului.

Pornind de la schema generală de operaționalizare pe cinci dimensiuni, prezentată anterior, au fost formulați următorii indicatori (cu itemii corespunzători din chestionar) ai percepției subiective a securității/insecurității:

1) dimensiunea economică: interesul pentru știrile din domeniul economic, gradul de mulțumire față de situația economică a familiei, îngrijorările față de condițiile de locuire din județul Brașov, respectiv față de costul de trai, prețul alimentelor și șomajul din județul Brașov, gradul în care respondentul consideră că anumite probleme – precum creșterea prețurilor la alimente, creșterea prețurilor la servicii, lipsa locurilor de muncă – îi afectează negativ viața de locuitor al județului;

2) dimensiunea politică: interesul pentru știrile din domeniul politic, evaluarea gravității neparticipării cetățenilor la luarea deciziilor în plan local sau a corupției, respectiv a crizei politice, gradul de mulțumire cu privire la modul în care sunt gestionate la nivelul județului Brașov variate domenii ale vieții publice (locuințe, dezvoltare urbană, dezvoltare rurală, transport, reducerea numărului de infracțiuni, reducerea sărăciei, crearea de locuri de muncă, programe de reconversie profesională, asistență socială, sănătate, educație, coeziune socială, mediul înconjurător), precum și gradul în care gestionarea lor defectuoasă îi afectează viața personală;

3) dimensiunea socială: interesul pentru știrile din domenii, precum accidente de muncă, accidente rutiere, sănătate, educație, mulțumirea față de aspecte particulare ale vieții, precum siguranța personală și familială pe străzi, siguranța fizică la locul de muncă și sănătatea personală și a familiei, evaluarea gravității unor probleme comunitare, cum ar fi: infracțiunile, violența, accesul la sistemul de asistență socială, accesul la sistemul de sănătate, accesul la sistemul educațional, discriminarea, conflictele etnice și coeziunea socială, gradul în care respondentul consideră că aceste probleme îi afectează negativ viața de locuitor al județului;

4) dimensiunea militară: gradul în care respondentul consideră problema conflictului militar cu alt stat sau grupare de state îi afectează negativ viața de locuitor al județului;

5) dimensiunea ecologică: interesul pentru știrile din domeniul dezastrelor ecologice, gradul

de mulțumire față de clima în zona geografică în care locuiește, îngrijorările față de problema comunitară a degradării mediului înconjurător, gradul în care respondentul consideră că anumite probleme – precum inundații, secetă, alunecări de teren, cutremur similar celui din anul 1977, accident nuclear – îi afectează negativ viața de locuitor al județului.

De exemplu, la întrebarea din chestionar privind lista riscurilor și amenințărilor percepute a fost structurată în itemi specifici pentru cele cinci dimensiuni după cum urmează:

1) dimensiunea economică: creșterea prețurilor la alimente, creșterea prețurilor la servicii, lipsa locurilor de muncă;

2) dimensiunea politică: neparticiparea cetățenilor la luarea deciziilor în plan local, corupția, criza politică;

3) dimensiunea socială: lipsa unei locuințe proprietate personală, furt stradal, furt din locuință, agresiune stradală, pierderea locului de muncă, criza din sistemul sanitar, criza din educație, coeziune redusă a cetățenilor, discriminare, conflicte etnice, numărul mare de cetățeni români care emigrează;

4) dimensiunea militară: conflict militar cu alt stat sau grupare de state;

5) dimensiunea ecologică: inundații, secetă, alunecări de teren, cutremur similar celui din 1977, accident nuclear, poluare.

Percepția ca rezultat al interpretării datelor chestionarului

Din punct de vedere al atenției față de posibile pericole expuse în mass-media, respondenții sunt cel mai atenți la dimensiunea socială a securității, fiind pregnant interesați de „știri din domeniul sănătății”. Satisfacția generală a vieții este ridicată în comunitatea brașoveană, majoritatea respondenților declarându-se mulțumiți și foarte mulțumiți de propria viață. Sub aspectul satisfacției vieții defalcate pe domenii, cele mai frecvente îngrijorări sunt de natură socială și vizează „siguranța personală și a familiei pe stradă”, fiind urmate de îngrijorările economice legate de „situația economică a familiei”. Contextele asociate de brașoveni cu cea mai ridicată nesiguranță sunt „șoselele” și „mijloacele de transport în comun”.

Cele mai îngrijorătoare probleme de pe agenda cetățeanului brașovean vizează dimensiunea economică a securității („prețul alimentelor” și

„șomajul”) și cea socială („accesul la sistemul de sănătate”). Similar, problemele percepute de brașoveni ca având cel mai mare impact negativ asupra vieții lor de cetățeni ai județului sunt de natură economică („creșterea prețurilor la servicii”) și socială („pierderea locului de muncă” și „criza din sistemul sanitar”). După același tipar, sub aspectul evaluării măsurii în care sunt gestionate în plan politic problemele comunitare, cele mai mari nemulțumiri ale respondenților vizează dimensiuni sociale și economice ale securității („reducerea sărăciei” și „crearea de locuri de muncă”). Problema gestionată defectuos la nivel politic percepută de brașoveni ca având cel mai mare impact negativ asupra vieții personale este aceea a „dezvoltării urbane”. Aceste argumente converg spre ideea că dimensiunea ecologică și cea militară a securității nu ocupă un loc important pe agenda cetățeanului brașovean, primând dimensiunile sociale și economice, urmate de dimensiunea politică (însă doar sub aspectul gestionării politice a domeniului socio-economic).

Variabilele de identificare se asociază atât cu vulnerabilitatea la anumite riscuri/pericole, cât și cu vulnerabilitatea generală față de riscuri/pericole, facilitând elaborarea de profiluri generale și specifice. Rezidenții din mediul urban, spre deosebire de cei din mediul rural, sunt mai interesați de știrile din domeniul „educației”, se îngrijorează mai mult de problema „corupției” și de cea a „degradării mediului înconjurător” și se consideră mai afectați negativ de problema „conflictelor etnice” și de cea a „poluării”. Rezidenții din mediul rural, spre deosebire de cei din mediul urban sunt mai nemulțumiți de gestionarea „dezvoltării urbane”, se consideră mai afectați negativ de gestionarea defectuoasă a „dezvoltării rurale” și se îngrijorează mai mult de problema „accesului la sistemul educațional”. Spre deosebire de femei, bărbații sunt mai interesați de știri din domeniul „infraționilor” și cel al „accidentelor”. Spre deosebire de bărbați, femeile sunt mai interesate știrile din domeniul „economic” și cel „al educației”, se consideră mai afectate negativ „de neparticiparea cetățenilor la luarea deciziilor în plan local”, de „coeziunea redusă a cetățenilor” și de „criza din sistemul sanitar” și se simt mai în nesiguranță „pe străzi”, „în parcuri” și „în satul în care locuiesc”.

Spre deosebire de alte categorii de vârstă, persoanele de 14-18 ani se îngrijorează mai mult

de problema „degradării mediului înconjurător”; persoanele de 31-49 ani se îngrijorează mai mult de problema „accesului la servicii de asistență socială”; iar persoanele de peste 60 de ani se îngrijorează mai mult de problema „creșterii prețului la alimente”. Pe măsură ce scade nivelul de educație și statusul ocupațional crește nivelul de îngrijorări față de situația generală a propriei vieți. Absolvenții de studii postgrad tind să fie mai puțin interesați de știri din domeniul „infraționalității” sau al „sănătății”. Absolvenții de facultate sunt mai îngrijorați de problema „corupției” și se consideră mai afectați negativ de gestionarea defectuoasă a „coeziunii sociale” și a „mediului înconjurător”. Spre deosebire de alte categorii ocupaționale: lucrătorii pe cont propriu se consideră mai afectați negativ de „criza politică”; pensionarii se simt mai în nesiguranță „în satul în care locuiesc” și sunt mai interesați de știri din domeniul „dezastrelor naturale”; șomerii se consideră mai afectați negativ de „creșterea prețului la servicii” și de gestionarea defectuoasă a „coeziunii sociale” și sunt mai nemulțumiți de gestionarea „dezvoltării urbane”; lucrătorii cu carte de muncă/contract/autorizație se consideră mai afectați negativ de „conflictele etnice”, de „discriminare”, de „coeziunea redusă a cetățenilor” și de gestionarea defectuoasă a „mediului înconjurător”, iar elevii/studenții se simt mai în nesiguranță „în oraș”. Construcția și analiza indicelui securității/insecurității a evidențiat următorul profil al vulnerabilității la riscuri: rezident(ă) al mediului urban, pensionar(ă), cu vârsta de peste 60 de ani, care a absolvit o facultate.

Interesul de a urmări anumite categorii de știri influențează și/sau este influențat de vulnerabilitatea la anumite dimensiuni ale insecurității. De exemplu: interesul de a urmări știri „sociale”, „politice”, despre „sănătate” și despre „dezastre naturale” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunilor economice și politice ale securității; interesul de a urmări știri despre „infrațiuni” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunii politice a securității; interesul de a urmări știri „economice” se corelează cu variabile ale subdimensiunilor economice, sociale și militare ale securității; interesul de a urmări știri despre „accidente de muncă” și despre „accidente rutiere” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunilor sociale și politice ale securității;

interesul de a urmări știri despre „educație” se corelează cu variabile ale subdimensiunilor sociale, militare și politice ale securității.

În cele mai multe situații, direcția relației este pozitivă, creșterea interesului de informare într-un anumit domeniu corelându-se cu o creștere a vulnerabilității față de anumite riscuri. Există însă și situații inverse de direcție negativă a relației, în care creșterea interesului de informare se corelează cu scăderea vulnerabilității la riscuri/pericole: pe măsură ce crește interesul de a urmări știri despre „accidente de muncă”, scade vulnerabilitatea la gestionarea deficitară a „transportului”, a „creării de locuri de muncă” și a „programelor de reconversie profesională”; pe măsură ce crește interesul de a urmări știri despre „accidente rutiere”, scade vulnerabilitatea la gestionarea deficitară a programelor de „reconversie profesională”; pe măsură ce crește interesul de a urmări știri despre „educație”, scade vulnerabilitatea la riscurile gestionării deficitare a „dezvoltării urbane”, „transportului” și a „programelor de reconversie profesională”; pe măsură ce crește interesul de a urmări știrile „politice”, scade vulnerabilitatea la problema „inundațiilor” și la cea a gestionării deficitare a „reducerii numărului de infrațiuni”; pe măsură ce crește interesul de a urmări știri despre „dezastre naturale” scade vulnerabilitatea la problema „alunecărilor de teren”.

Demn de reținut este și faptul că interesul de informare se corelează cu insecuritatea contextualizată: interesul pentru știrile „sociale” se corelează cu percepția crescută a nesiguranței din „mijloacele de transport în comun”; interesul pentru știrile despre „infrațiuni” se corelează cu percepția crescută a nesiguranței „pe stradă” și „în satul în care locuiesc”; interesul pentru știrile despre „accidente de muncă” se corelează cu percepția crescută a nesiguranței „acasă” și „în gospodărie”; interesul pentru știrile despre „sănătate”, „educație”, „politică” și „dezastre naturale” se corelează cu percepția crescută a nesiguranței „în satul de rezidență”.

Satisfacția vieții (generalizată și pe domenii) influențează și/sau este influențată de vulnerabilitatea la anumite dimensiuni ale insecurității. De exemplu: „satisfacția față de viață în general” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunilor sociale, economice și ecologice ale securității; „satisfacția față de situația economică a familiei”

și „satisfacția față de starea de sănătate proprie și cea a familiei” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunilor sociale și politice ale securității; „satisfacția față de siguranța personală și a familiei pe stradă” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunii politice a securității; „satisfacția față de clima locală” se corelează cu o singură variabilă a subdimensiunii economice a securității; „satisfacția față de siguranța fizică la locul de muncă” se corelează predominant cu variabile ale subdimensiunilor economice și politice ale securității.

În anumite situații, direcția relației este pozitivă, scăderea satisfacției corelându-se cu scăderea securității percepute. De exemplu: „nemulțumirea față de propria viață” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „costul de trai”, „accesul la sistemul de sănătate”, „creșterea prețului la alimente”, „creșterea prețului la servicii”, „pierderea locului de muncă”, gestionarea deficitară a „dezvoltării rurale”, „transportului”, „creării locurilor de muncă” și „educației”; „nemulțumirea față de situația economică a familiei” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „costul de trai”, „accesul la sistemul de asistență socială”, „accesul la sistemul de sănătate”, „creșterea prețurilor la alimente”, „creșterea prețurilor la servicii”, „pierderea locului de muncă”, gestionarea defectuoasă a „sănătății” și a „transportului”; „nemulțumirea față de clima locală” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „șomaj”; „nemulțumirea față de siguranța fizică la locul de muncă” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „costul de trai”, „costul alimentelor”, „criza politică”, „accidente nucleare” și gestionarea defectuoasă a „dezvoltării rurale”; „nemulțumirea față de starea proprie de sănătate și cea a familiei” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „costul alimentelor”, „accesul la sistemul de sănătate”, „furt stradal”, „pierderea locului de muncă”, „criza politică”, gestionarea defectuoasă a „transportului”, „reducerii numărului de infracțiuni” și „educației”; „nemulțumirea față de siguranța personală și a familiei pe stradă” se asociază cu o vulnerabilitate crescută la „infracțiuni”, „violență”, „costul de trai”, „costul alimentelor”, „accesul la sistemul educațional”, „participarea cetățenilor la luarea deciziilor în plan local”, „corupție”, „criza politică”, „mediul înconjurător”, „accidente nucleare”, „furt stradal”, „furt din locuință”, „agresiune stradală”, „criza din educație”, „numărul mare de cetățeni

români care emigrează” „criza politică”, „poluare”, gestionarea deficitară a domeniilor „locuințe”, „dezvoltare urbană”, „dezvoltare rurală”, „reducerea numărului de infracțiuni”, „reducerea sărăciei”, „crearea de locuri de muncă”, „asistență socială”, „sănătate”, „educație”, „coeziune socială” și „mediul înconjurător”.

Există însă și situații inverse de direcție negativă a relației, în care scăderea satisfacției se corelează cu o creștere a securității percepute. De exemplu: „nemulțumirea față de propria viață” se asociază cu o vulnerabilitate scăzută la „participarea cetățenilor la luarea deciziilor în plan local”, „discriminare”, „lipsa unei locuințe proprietate personală”, „inundații”, „secetă”, „criza din educație”, „numărul mare de cetățeni români care emigrează”, „poluare” și la gestionarea defectuoasă a „dezvoltării urbane”; „nemulțumirea față de situația economică a familiei” se asociază cu o vulnerabilitate scăzută la „participarea cetățenilor la luarea deciziilor în plan local”, „discriminare”, „crizapolitică”, „degradarea mediului înconjurător”, „lipsa unei locuințe în proprietate personală”, „numărul mare de cetățeni români care emigrează”, „conflictul militar cu alt stat sau cu o grupare de state”, „poluare” și la gestionarea defectuoasă a „dezvoltării urbane”; „nemulțumirea față de siguranța fizică la locul de muncă” se asociază cu o vulnerabilitate scăzută la gestionarea defectuoasă a domeniului „locuințelor”.

Nemulțumirea față de viață se corelează cu insecuritatea contextualizată: pe măsură ce scade satisfacția față de viață, în general, crește percepția nesiguranței „din gospodărie”; pe măsură ce scade satisfacția față de „situația economică a familiei”, crește percepția nesiguranței în „gospodărie”, „orașul” și „cartierul” de rezidență; pe măsură ce scade „satisfacția față de clima locală” crește percepția nesiguranței în „cartierul” de rezidență; pe măsură ce scade „satisfacția față de starea proprie de sănătate și cea a familiei” crește percepția nesiguranței în „gospodărie”, „mijloacele de transport în comun”, „pe șosele” și „la gândul zilei de mâine”; pe măsură ce scade „satisfacția față de siguranța personală și a familiei pe stradă” crește percepția nesiguranței pe „stradă”, în „parcuri”, în „mijloacele de transport în comun”, pe „șosele”, în „orașul”, „cartierul” și „satul” de rezidență.

Multitudinea de corelații dintre variabilele ce măsoară subdimensiuni ale vulnerabilității

la riscuri/pericole demonstrează că acestea sunt interdependente, securitatea și insecuritatea fiind concepte dinamice și complexe.

Concluzii

Securitatea cetățeanului român necesită un management permanent al riscurilor, vulnerabilităților și al amenințărilor, precum și proiecte de dezvoltare și protecție a infrastructurii critice necesare funcționării în siguranță și la un nivel bine definit de cerințele societăților actuale. Incertitudinea, imprevizibilitatea, nesiguranța, teama, lipsa de informații utile și chiar lipsa normelor legale care să orienteze modul de acțiune al cetățeanului și comunităților, constituie factori de risc care afectează nivelul securității umane și, prin extensie, cel al securității naționale a României.

La nivel european se remarcă o creștere a responsabilității securității cetățeanului dinspre autoritățile centrale către autoritățile locale.

Se consideră că locuitorii fiecărei unități administrativ-teritoriale își cunosc cel mai bine nevoile și că gestionarea intereselor locale are loc cel mai bine dacă este realizată de către reprezentanții din teritoriu ai Guvernului.

În acest context devine din ce în ce mai necesară, dar nu suficientă, inițierea unui dialog între administrația centrală și locală, furnizori publici și privați de securitate, și cetățeni.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

BIBLIOGRAFIE

Anuarul statistic al județului Brașov, Direcția Județeană de Statistică Brașov, 2014.

Anuarul statistic al României, Institutul Național de Statistică, 2014.

Impact Strategic, Nr.4 (45) 2012.

Buzan Barry, Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, 2009.

Buzan Barry, OLE Waever, JAAP de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers Inc., USA, Colorado, 1998.

Moscovici Serge, *Fenomenul reprezentărilor sociale*, în „Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale”, coord. Adrian Neculau, Editura Polirom, Iași, 1997.

Sarcinschi Alexandra, *Dimensiunile nonmilitare ale securității*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.